

CEZHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA A JEJ PRÍNOS PRE ROZVOJ REGIÓNOV

Rozália PÉTROVÁ – Andrea SEŇOVÁ

ABSTRACT

Predominant regions at state border are facing to serious problems of social and economic marginalisation over time. The main reason for cross border cooperation are factors as passing the peripheriness and isolation, supporting of economic development and improving living standards of citizens. On the basis of present successes, the cross border cooperation became one of the three main goals of support from European structural funds. The aim of the paper is to point out possibilities of multilateral cooperation and further development of regions of Michalovce, Svidník, Snina with Ukraine and Poland, based on business environment analysis in mentioned regions.

Keywords: cross-border cooperation, the business environment, regional development, unemployment

JEL klasifikácia: F15, R11

ÚVOD

Cezhraničná spolupráca predstavuje aktivity, ktoré sú zamerané na posilnenie a hlavne podporu susedských vzťahov medzi občanmi a inštitúciami na oboch stranách hraníc. Pomáha riešiť ekonomické, sociálne, ale aj ekologické problémy na regionálnej a miestnej úrovni. Existujúce väzby môžu uľahčiť ďalšiu spoluprácu a vznik nových kontaktov medzi občanmi, organizáciami a podnikateľmi. Cezhraničné oblasti v spomínaných regiónoch sú charakteristické aj jedinečnou hodnotou prírodného prostredia.

Cieľom príspevku je na základe analýzy podnikateľského prostredia v regiónoch Michalovce, Svidník, Snina a doterajšieho stavu cezhraničnej spolupráce s Ukrajinou a Poľskom poukázať na možnosti ich vzájomnej spolupráce a ďalšieho rozvoja.

1. CEZHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA MICHALOVSKÉHO REGIÓNU A UKRAJINY

Región Michalovce sa nachádza v severnej časti Východoslovenskej nížiny na území s rozlohou 1019 km² v blízkosti susedného štátu Ukrajiny. Z hľadiska územno-správneho členenia SR je súčasťou Košického samosprávneho kraja.

Podnikateľské prostredie

Región patrí medzi priemyselnú-polnohospodársku oblasť. Podľa údajov Štatistického úradu SR takmer v každom odvetví národného hospodárstva prevládajú fyzické osoby – podnikatelia. Dominantné postavenie má obchod a maloobchod, v ktorom podniká až 1 670 malých podnikateľov. Významný podiel dosahuje aj priemyselná výroba s počtom 752 podnikateľov. Naopak najmenej zaujímavým odvetvím pre drobných podnikateľov sú

prirodzene pošty a telekomunikácie. Aj v prípade právnických osôb najpočetnejšia skupina realizuje svoje podnikateľské aktivity v oblasti maloobchodu a veľkoobchodu.

K dôležitým odvetviam v regióne patrí strojárstvo, elektrotechnický priemysel, priemysel palív a energetiky, stavebníctvo a potravinársky priemysel. V textilnom a odevnom priemysle došlo v posledných rokoch k útlmu výroby. V regióne sa nachádza niekoľko menších podnikov a prevádzok, ktorých činnosť je zameraná v prevažnej miere na stavebnú výrobu, drevovýrobu, kovovú výrobu, výrobu koženej galantérie a obuvi. Prevažná časť väčších podnikov je sústredená v meste Michalovce a jeho okolí.

V priemyselnej výrobe dominujú podniky zahraničných investorov, ktoré sídlia v michalovskom priemyselnom parku. Ich príchod do regiónu sa odzrkadlil vo zvýšení počtu pracovných miest, raste regionálneho produktu a ekonomickej úrovne obyvateľstva. Najvýznamnejším zamestnávateľom je japonský podnik Yazaki pôsobiaci v oblasti elektrotechnického priemyslu, ktorý vytvoril pracovné miesta pre 1 731 zamestnancov. V rovnakom priemyselnom odvetví podniká aj v poradí druhý najväčší zamestnávateľ BSH Drives and Pumps (878 zamestnancov). Ďalšími významnými zahraničnými investormi v regióne sú dánsky Unomedical (773 zamestnancov), ktorého výrobný program je zameraný na výrobu zdravotníckych nástrojov a Syräreň Bel (500 zamestnancov) pôsobiaca v potravinárskom priemysle. Prehľad najvýznamnejších zahraničných investorov pôsobiacich v regióne Michalovce uvádzame v Tabuľke 1.

Tabuľka 1 Najvýznamnejší investori v michalovskom regióne v roku 2008

Názov podniku	Krajina pôvodu	Priemysel	Počet zamestnancov
Yazaki Wiring Technologies Slovakia	Japonsko	elektrotechnický	1731
BSH Drives and Pumps s.r.o.	Nemecko	elektrotechnický	878
Unomedical s.r.o.	Dánsko	výroba zdravotníckych nástrojov	773
Fromageries Bel. SA – Syräreň Bel	Francúzsko	potravinársky	500
Tesco	Veľká Británia	potravinársky	200
Michatek k.s.	Nemecko	biela technika	150
Trancerie Emiliane Slovakia s.r.o.	Taliansko	strojársky	100

Prameň: vlastné spracovanie podľa údajov Mestského úradu Michalovce

Cezhraničná spolupráca s Ukrajinou

Ukrajina predstavuje pre slovenských podnikateľov perspektívny trh pre export výrobkov a spoluprácu v oblasti služieb. Ukrajinská byrokracia a zložitá a neustále sa meniacia legislatíva, značne sťažujú rozvoj obchodných aktivít. Záujem o vstup na ukrajinský trh si preto zo strany slovenských podnikateľov vyžaduje značné úsilie v podobe oboznámenia sa so zákonmi, s cieľom eliminovať porušenie zákonov vyplývajúce z nesúladu právnej legislatívy oboch krajín. Súčasne je potrebné sledovať zmeny situácie na trhoch a pri vyhľadávaní nových obchodných kontaktov využívať dobré skúsenosti svojich doterajších zahraničných partnerov.

Najväčšiu zásluhu na rozvoji obchodnej spolupráce medzi Ukrajinou a mestom Michalovce má Centrum prvého kontaktu Michalovce. Centrum poskytuje podnikateľom

a záujemcom prístup k informáciám, ako aj poradenstvo v oblasti podnikania, manažmentu, legislatívy, účtovníctva, ponúka konzultačné služby pri príprave projektov, spracováva projekty, pomáha vyhľadávať partnerov, získať finančné zdroje pre podnikanie a v neposlednom rade organizuje semináre a workshopy.

Tabuľka 2 Prehľad vybraných podnikov zapojených do cezhranič. spolupráce

Názov a adresa firmy	Predmet činnosti
Prehľad vybraných spolupracujúcich podnikov a inštitúcií zo Slovenska	
DIAKOL Strážske s.r.o., Priemyselná 720, 072 22 Strážske	výroba formalínu, prekladanie nákladov – tovary, maloobchod, veľkoobchod
EKONÚNIA s.r.o., Priemyselná 3852, 071 01 Michalovce	obchodná činnosť so stavebným materiálom
EUROSPAN, s.r.o., Priemyselná 5852 071 01 Michalovce	predaj stavebných, interiérových a drevárskych výrobkov
Chemko, a.s. Strážske, Priemyselná 720 072 22 Strážske	výroba a predaj chemických výrobkov
SOU Strojárske, Močaranská 1, 071 01 Michalovce	vzdelávacia činnosť
Prehľad vybraných spolupracujúcich podnikov z Ukrajiny	
ABRIS, I. Zrni 67/6, Mukachevo Zakarpatskaj obl.	komplexné služby – založenie joint venture, bežná produkcia
ELEKTRA, 88000 Uzhgorod, str. Gagarina 101	predaj svietidiel a elektroinštalačného materiálu, elektroinštalačné služby
EUROPARTNER, Shumnaja 32 88000 Uzhgorod	výroba a obchod s nábytkom (dvere, okná z PVC, eurookná)
FRI FLAY LTD, 88000 Uzhgorod, str. Sobranetska 24	chemický priemysel, farmaceutický priemysel, hutníctvo, energetika
GALAPOM PO EVROPAM, 88000 Uzhgorod, aven. Svobodi 45	turistické služby
CHEMOLAK-UKRAJINA, Uzhgorodskaja 167, 89600 Mukachevo	výroba farieb a náterov, veľkoobchod a maloobchod
IDEA, Bolgarskaja, 88000 Uzhgorod	veľkoobchod a maloobchod stavebných materiálov, prepravné služby
Polymer-Technika, LLC, 89100 Volovets, Suvorov steet 1	plastové výrobky, komponenty do áut, káble
PRESTIGE STUDIO, 88000 Uzhgorod Sq. Shandora Petefi 47	rekonštrukčné práce, stavebné práce a služby
Zakarpattbudkomplekt, LLC, 88018 Uzhgorod, Kapushanska Street 145	veľkoobchod a maloobchod so stavebným materiálom

Prameň: Slovensko – Ukrajina: sprievodca regiónmi a podnikateľským prostredím, 2006, s. 109-142, Košice KRK SOPK

V rámci Programu iniciatívy spoločenstva INTERREG III „Podpora susedstva Maďarská republika – Slovenská republika – Ukrajina“ sa v období od marca 2006 do mája 2007 realizoval projekt „Podpora podnikania naprie hraniciami Slovensko Ukrajina“. Bol financovaný na základe zmluvy o poskytnutí nenávratného finančného príspevku č. 144-11-013 podpísanej dňa 23. 3. 2006 s MVR SR ako riadiacim orgánom pre programy iniciatívy

spoločenstva INTERREG IIIA. Slovensko zastupovali v tomto projekte spolupracujúci partneri Centrum prvého kontaktu Michalovce a Centrum prvého kontaktu Brezno, ukrajinským partnerom bola asociácia rozvoja malého a stredného podnikania „Užhorod XXI storočia“.

Realizovaný projekt mal za úlohu:

- vytvoriť cezhraničnú inštitucionálnu spoluprácu v oblasti malého a stredného podnikania,
- preskúmať možnosti pre podnikanie na Slovensku a v Zakarpatskej Ukrajine,
- rozoberať podmienky podnikania,
- zabezpečiť vymieňanie informácií týkajúcich sa podpory malého a stredného podnikania,
- nadviazať nové vzťahy pre spoluprácu, vymieňanie skúseností, podporu marketingových aktivít.

Zúčastnení partneri vystupovali ako sprostredkovatelia zastupujúci isté záujmové skupiny zo svojho štátu. Snahy o spoločné zahraničné stretnutia prejavili okrem partnerov aj malí a strední podnikatelia a zájemcovia o podnikanie.

V rámci projektu sa konalo 6 spoločných stretnutí¹:

- medzinárodná konferencia pod názvom „Ako podnikat' v Zakarpatskej Ukrajine“ v dňoch 15. – 16. 8. 2006 na Zemplínskej Šírave,
- medzinárodná konferencia „Možnosti, rozvoj a podpora podnikania na Slovensku“ v dňoch 12. – 13. 10. 2006 v Užhorode,
- medzinárodný workshop s pomenovaním „Slovensko – ideálne podmienky pre podnikanie“ v dňoch 5. – 7. 12. 2006 v Mukačeve,
- workshop „Zakarpatská Ukrajina – jej prírodné, kultúrne a historické bohatstvo“ v dňoch 27. – 1. 3. 2007 na Zemplínskej Šírave,
- seminár „Vzájomné partnerstvá a rozvoj podnikania v prihraničných oblastiach Slovenska a Zakarpatskej Ukrajiny“ v dňoch 20. – 22. marca 2007 v Senci,
- seminár „Ďalší rozvoj medzinárodnej spolupráce v oblasti rozvoja a podpory MSP v ostatných regiónoch Slovenska a Zakarpatskej Ukrajiny“.

Rozvoju spolupráce majú napomôcť aj informácie o jej možnostiach, ktoré sú uverejňované v regionálnom printovom médiu (dvojtyždenník Michalovčan), vysielania regionálnych televízií (TV Zemplín, TV TISA – 1) a publikácia „Sprievodca podnikaním na Slovensku a v Zakarpatskej Ukrajine“.

Mesto Michalovce má podpísanú zmluvu s družobným mestom Užhorod. Svoje aktivity smeruje najmä do oblasti kultúry. V spolupráci s ukrajinskou stranou organizuje rôzne kultúrno-spoločenské podujatia (napr. „Deň priateľstva – Deň dobrosusedstva“), výmenné študijné pobyty a športové turnaje.

2. CEZHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA SVIDNÍCKEHO REGIÓNU A POĽSKA

Región Svidník sa nachádza v severovýchodnej časti Slovenska. Rozlohou 549,84 km² patrí medzi menšie okresy a jeho severná hranica je súčasne štátnou hranicou s Poľskom. Disponuje významným prírodným potenciálom.

¹ Spracované na základe dokumentov Centra prvého kontaktu Michalovce

Podnikateľské prostredie

Región sa vyznačuje vysokou ekonomickou aktivitou obyvateľstva, no slabo rozvinutá hospodárska štruktúra nevytvára dostatočné množstvo pracovných príležitostí. Dôsledkom toho je vysoká miera nezamestnanosti a tiež odchod vzdelanej pracovnej sily do iných regiónov Slovenska alebo do zahraničia. Chýbajú zahraničné investície a dopravná infraštruktúra je v zlom technickom stave. Väčšina podnikov sa koncentruje v mestách Svidník a Giraltovce. Za ťažiskové môžeme považovať tri priemyselné odvetvia: strojársky, potravinársky a odevný priemysel.

Ku koncu roka 2008 Štatistický úrad v Prešove evidoval v regióne 3 708 podnikateľských subjektov, z toho 2 740 fyzických osôb – podnikateľov a 968 právnických osôb. Najviac fyzických osôb podniká v oblasti priemyselnej výroby (26,4 %), obchodu (25,2 %) a stavebníctva (19,2 %). Typickým podnikom regiónu je malý podnik s obmedzeným ručením pôsobiaci v oblasti obchodu, poľnohospodárstva alebo realizujúci stavebnú činnosť. Pre väčšinu z nich je charakteristická nízka úroveň konkurencieschopnosti a produktivity.

Hlavnými zamestnávateľmi sú odevný závod SVIK, s.r.o., ktorý vyrába luxusnú pánsku konfekciu a Potravinárske strojárne, a.s., ktoré sa zameriavajú na výrobu strojov a zariadení pre potravinársky priemysel. V regióne funguje niekoľko menších drevárskych prevádzok na spracovanie drevnej hmoty. V súčasnosti sa vo väčšej miere rozvíja súkromné podnikanie, najmä v obchode a službách.

Tabuľka 3 Najvýznamnejšie podniky vo svidníckom regióne

Názov podniku	Priemysel	Počet zamestnancov
SVIK, s.r.o.	odevný	900
Potravinárske strojárne, a.s.	strojársky	220
LD Plus, s.r.o.	stavebný	71
KOMAS, s.r.o.	kožiarsky	67
Službyt, s.r.o.	stavebný	56

Prameň: vlastné spracovanie podľa údajov ÚPSVaR v Bardejove

Cezhraničná spolupráca s Poľskom

Cezhraničná spolupráca je prirodzeným dôsledkom kultúrnej blízkosti slovenských a poľských obyvateľov (spoločné korene, rodinné vzťahy). Popri osobných kontaktoch má veľký význam rozvoj medzinárodných podujatí: festivaly, výstavy, folklórne vystúpenia a športové stretnutia. Príbuznosť kultúr, folklóru a jazyka vedie k tomu, že integračná činnosť v prihraničnom priestore je prirodzenou činnosťou rozvíjajúcou tradičné zväzky.

Na inštitucionálnej úrovni sú cezhraničné väzby reprezentované Karpatským euroregiónom Slovensko, ktorého členom je aj mesto Svidník. Spolupráca na úrovni samospráv je medzi mestom Svidník a poľskými mestami Krosno, Swidnik, Strzyzov a Dukla. Postupne sa rozvíja aj spolupráca podnikateľských subjektov a mimovládnych organizácií a zväzov.

V súčasnosti neexistuje kompletný prehľad kontaktov a aktivity v oblasti propagácie sú nekoordinované.

Územie regiónu na slovenskej i poľskej strane hraníc poskytuje veľmi pestré možnosti pre kultúrno-poznávacie aktivity s celoročným využitím. Na relatívne malom území sa vyskytujú veľmi odlišné krajinné typy, chránené krajinné oblasti so vzácnou faunou a flórou, špecifické kultúrne a folklórne atraktivity. Na územie regiónu zasahuje Chránená

krajinná oblasť Východné Karpaty, maloplošné chránené územia (Národná prírodná rezervácia Komárnická jedlina, prírodné rezervácie Dranec, Miroľská slatina, Radomka a chránený areál Slatina pri Šarišskom Štiavniku). Mimoriadne prítlačlivé sú vzácne drevené kostolíky, ktoré sú súčasťou Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, nachádzajúce sa v obciach ako napríklad v Bodružal, Ladomirova a Miroľa.

Prírodné krásy a kultúrne bohatstvo vytvárajú predpoklady pre rozvoj cestovného ruchu ako reálneho prostriedku na zastavenie úpadku a opätovné oživenie regiónu, no v súčasnosti nie sú dostatočne efektívne využívané. Významný je vplyv cestovného ruchu na vývoj zamestnanosti. Okrem priamo vytvorených pracovných miest v zariadeniach cestovného ruchu vyvoláva ich tvorbu aj v dodávateľských a naväzujúcich odvetviach, pričom vyžaduje nielen vysoko-kvalifikovanú, ale aj nekvalifikovanú pracovnú silu.

Cestovný ruch má perspektívu stať sa dôležitým podnikateľským odvetvím v regióne. Chýbajú však ucelené a dobre pripravené ponuky pre návštevníkov na jednej i druhej strane hraníc. Väčšina turistických máp končí štátnou hranicou, alebo niekoľko metrov za ňou. Z uvedených dôvodov je takmer nemožný aj účinný marketing územia a turistických služieb a zaujímavostí. Osobitný dôraz je preto potrebné klásť na vytvorenie spoločných kvalitných produktov, ktoré budú navzájom prepojené a realizované turistickými združeniami v oboch štátoch. Práve tieto aktivity je možné a potrebné rozvíjať ďalej v rámci cezhraničnej spolupráce a ich financovanie aspoň z časti pokryť prípravou spoločných projektov na získanie finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov EÚ.

3. CEZHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA SNINSKÉHO REGIÓNU S POĽSKOM A UKRAJINOU

Región Snina sa rozprestiera nachádza v severovýchodnej časti Slovenska. Severnú hranicu tvorí štátna hranica s Poľskom a východnú hranica s Ukrajinou. Z hľadiska polohy voči hospodárskym a spoločensko-kultúrnym centráram Slovenska má okres nevýhodnú polohu. Rozlohou 805 km² patrí medzi väčšie okresy Prešovského samosprávneho kraja.

Podnikateľské prostredie

Mesto Snina rovnako ako aj celý región patrí medzi hospodársky menej rozvinuté, nedisponuje významnejšou surovinovou základňou a prevláda vysoká nezamestnanosť. Región Snina patrí k okresom s najnižšou produkčnou schopnosťou. Má zlú dopravnú infraštruktúru, marginálnu prihraničnú polohu a problémom je aj likvidácia priemyselných podnikov, ktorá nie je kompenzovaná získaním potrebných (najmä zahraničných) investícií.

Ekonomická aktivita obyvateľstva je podpriemerná v porovnaní s ekonomickou aktivitou Slovenska. Je zapríčinená najmä dlhodobou nezamestnanosťou. Z celkového počtu obyvateľov bolo v roku 2008 ekonomicky aktívnych 18 019, čo je okolo 46 %. Zamestnanosť je sústredená v okresnom meste a vo väčších obciach. Dominantné postavenie si udržiava strojárská výroba, elektrotechnická výroba, spracovanie dreva, stavebníctvo a poľnohospodárska výroba.

V minulosti bola výroba sústredená v podniku Vihorlat s. r. o. Snina, ktorý bol považovaný za dominantného zamestnávateľa v regióne. V roku 2006 však spoločnosť realizovala dve hromadné prepúšťania zamestnancov. V priestoroch spoločnosti začali neskôr rozvíjať svoju výrobu nové podnikateľské subjekty, ako napríklad Unex Snina, Del Casting a. s. Snina, Energy a. s. Snina, Kovofin Slovakia s. r. o. Snina a zlievarenská firma Alcast a.s. Snina. V priestoroch bývalého JAS-u pôsobia v súčasnosti tri firmy: Jas-Elmont s. r. o. Snina, Jas-Export-Snina s. r. o., Autotex s. r. o. Snina.

Tabuľka 4 Hospodársky potenciál mesta a regiónu Snina

Oblasť	Dôvody
Strojárstvo	tradícia, kvalifikovaní pracovníci, existujúce stredné odborné školstvo, vybudované kapacity, technologické zariadenia, sofistikovaná produkcia
Hutníctvo	dlhoročná tradícia, kvalifikovaní pracovníci, existujúce školstvo, vybudované kapacity, technologické zariadenia vyrábané v meste, rozvoj automobilového priemyslu v SR
Drevospracujúci priemysel	tradícia, kvalifikovaní pracovníci, technologické zariadenia, surovinový zdroj v regióne, vhodné objekty pre etablovanie komplexného spracovania drevnej hmoty
Poľnohospodárstvo	charakter krajiny vhodný pre podhorské, horské a ekologické poľnohospodárstvo, existujúce technologické zariadenia pre veľkovýrobu
Lesníctvo	charakter krajiny vhodný pre produkciu drevnej hmoty, potenciál pre vybudovanie podnikov pre komplexné spracovanie drevnej hmoty
Ľahký priemysel	tradícia, kvalifikovaná pracovná sila, vybudovanie kapacity, vhodné odvetvie pre zamestnanie žien
Cestovný ruch	prírodné bohatstvo, NP Poloniny a CHKO Vihorlat, RO Sninské Rybníky

Prameň: vlastné spracovanie podľa materiálov Mestského úradu Snina

Región má v rámci Slovenska veľmi významné postavenie v oblasti prírodného bohatstva. Nachádza sa tu celý rad prírodných rezervácií, najvýchodnejšie položený Národný park Poloniny, chránená krajinná oblasť Vihorlat, pohorie Vihorlat s Morským okom a Sninským kameňom sú známou a vyhľadávanou turistickou lokalitou. Podobne ako región Svidník má potenciál na rozvoj cestovného ruchu.

Cezhraničná spolupráca regiónu s Ukrajinou a Poľskom

Mesto Snina, ktorého geografická poloha v súčasnosti predstavuje skôr bariéru rozvoja podnikania, sa môže v blízkej budúcnosti stať významným hospodárskym centrom na osi Prešov – Ubl'a s dosahom až na Ukrajinu a Poľsko. K takému zámeru môžu pomôcť aktivity realizované na základe vzájomnej spolupráce, ktorú mesto už dlhodobo vyvíja s viacerými zahraničnými mestami v Poľskej republike (Lesko, Stalowa Wola, Staszów) aj na Ukrajine (Perečín, Kremenčuk, Sambir).

Oblasťami vhodnými na spoluprácu sa javia predovšetkým rozvoj hospodárskych vzťahov, tradície a kultúra partnerských miest, výmena skúseností spätých s činnosťou miestnej samosprávy a obcí, nadväzovanie kontaktov medzi miestnymi.

Ekonomické aktivity sú rozvinuté najmä okolo severo - južných a západo - východných dopravných koridorov a zoskupení významných sídelných oblastí pozdĺž južnej, východnej a severnej hranice kooperačnej zóny. Územie kooperačnej zóny obsahuje nasledovné zoskupenia sídelných oblastí s potenciálom cezhraničných sídelných väzieb:

- na slovensko – ukrajinskej hranici: Snina – Ubl'a,
- na slovensko – poľskej hranici: Snina – Ruské, Snina – Osadné.

Projekty cezhraničnej spolupráce mesta Snina

V júli 2008 mesto Snina podalo návrh na projekt s názvom „Pilotný projekt priateľstva na východnej hranici“. Mesto chcelo získať nenávratný finančný príspevok v rámci blokového grantu „Otvárame dvere pre nové možnosti spolupráce“, ktorý by bol financovaný z Nórskeho finančného mechanizmu a zo štátneho rozpočtu SR s celkovým rozpočtom 136 326 EUR (4 106 957 Sk). Mesto by malo tento projekt spolufinancovať vo výške 13 632,6 EUR čo predstavuje 10 % z celkových oprávnených nákladov. Projekt je pilotným projektom cezhraničnej spolupráce medzi mestom Snina a ukrajinským mestom Chust, ktorý je partnerom projektu. Cieľom tohto projektu je podporiť rozvoj vzájomnej cezhraničnej spolupráce, zvýšiť informovanosť verejnosti o oboch regiónoch, podporiť rozvoj cestovného ruchu v týchto regiónoch a vytvoriť predpoklady k budúcej spolupráci v oblasti turizmu, kultúrneho dedičstva, informatizácie a životného prostredia.

V októbri bol podaný projekt „Rozvoj cezhraničnej rekreačnej a športovej základne – dostavba športového komplexu v Lesku a výstavba pešieho cyklistického chodníka“ v rámci programu cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2007 – 2013. Jeho celkový počet je 896 236,- EUR, z čoho sa mesto má podieľať na spolufinancovaní projektu vo výške 5 % t.j. (44 811 EUR). Projekt bol spracovaný ako partnerský projekt spolu s poľským mestom Lesko. Oblasť poľsko – slovenského pohraničia je predurčená pre rozvoj cestovného ruchu vďaka bohatým fyzickým, geografickým a krajinným hodnotám. Pre využitie týchto výhod obec Lesko a mesto Snina v partnerstve pripravili tento projekt spolu.

Dohody o cezhraničnej spolupráci Združenia obcí Poloniny

Dohodu o cezhraničnej spolupráci, vzájomnej pomoci a rozvoji ľudských vzťahov uzavrelo združenie aj s Asociáciou miestnej samosprávy v okrese Velikij Bereznyj (Ukrajina). Touto dohodou sa založila cezhraničná spolupráca obcí, jej predstaviteľov, občianskych združení a ďalších nezávislých organizácií vrátane samotných občanov. Úlohou dohody je podporovať kvalitu života vidieckej populácie, starať sa o zabezpečenie environmentálnej a lokálnej infraštruktúry, podporovať rozvoj aktívnej politiky trhu práce, vytvárať podmienky pre rozvoj cestovného ruchu, podporovať súdržnosť a solidaritu medzi orgánmi miestnych samospráv a skupinami občanov.

Mikroregióny Uličskej a Ubl'anskej doliny uzavreli s gminou Cisna a gminou Baligród z Poľskej republiky dohodu o cezhraničnej spolupráci, aby pozdvihli vzájomnú spoluprácu po oboch stranách spoločnej hranice.. Cieľom je podporovať hospodársky, sociálny a kultúrny pokrok v svojich územiach a umožňovať svojim občanom dobré vzájomné kontakty.

Projekt Ľudia Poloninám – Poloniny ľudom

Obce a združenia obcí okresu Snina sa zapojili do cezhraničnej spolupráce. K tomu si vybrali partnerov z gminy Cisna a gminy Baligród. Vzhľadom na charakter gmin bolo dôležité, aby dohody za slovenskú stranu boli podpísané nie za každú obec, ale za mikroregión. Partnerom gminy Baligród sa stalo Spoločenstvo obcí Uličskej doliny, partnerom gminy Cisna sa stalo Záujmové združenie mikroregiónu obcí Ubl'anskej doliny. Projekt bol prijatý 16.1.2006 a mikroregióny Ubl'anskej a Uličskej doliny získali nenávratný finančný príspevok, ktorý sa skladal z príspevku ERDF vo výške 18 342,21 EUR (75 % z celkových oprávnených výdavkov) a z príspevku zo štátneho rozpočtu vo výške 4 891,26 EUR (20 % z celkových výdavkov). Prijímateľ sa musel zaviazat', že schválený projekt bude financovať z vlastných zdrojov vo výške 1 222,81 EUR.

Pre rozvoj cezhraničnej spolupráce s partnermi v Poľsku bol veľmi dôležitý dokument Štúdia miestneho rozvoja obce Cisna v Poľsku a obcí okresu Snina združených v mikroregióne Ubl'anskej a Uličskej doliny. Štúdia určovala tri hlavné priority pre cezhraničný rozvoj:

Rozvoj turistiky v prihraničnom regióne

- Podpora rozvoja turistiky v regióne systémovými aktivitami
- Zlepšenie efektivity využívania turistického potenciálu v regióne
- Rozvoj novej turistickej infraštruktúry

Rozvoj podnikania v podmienkach prihraničného regiónu Poloniny

- Rozvoj podnikania v regióne prostredníctvom systémových aktivít
 - Podpora kontaktov podnikateľov z poľskej a slovenskej strany prostredníctvom výmeny informácií o firmách, produktoch, podmienkach podnikania a hľadania kontaktov.
- Vytváranie priaznivých podmienok pre rozvoj podnikania
 - Vypracovanie databázy o prázdnych objektoch a nehnuteľnostiach určených na podnikateľskú činnosť.
 - Tvorba spoločných poľsko – slovenských výrobných firiem alebo firiem poskytujúcich služby.

Aktivizácia ľudských zdrojov

- Vybudovanie správnych väzieb a postojov obyvateľov regiónu
- Posilňovanie spolupráce medzi komunitami oboch krajín v rámci regiónu Poloniny
 - aktivity smerujúce k vzájomnému spoznávaniu sa a prekonávaniu predsudkov medzi Poliakmi a Slovákmi.

Vyhodnotenie programu INTERREG III a Poľsko – Slovenská republika 2004 - 2006 v okrese Snina

V okrese Snina boli v rámci Priority 1 (Rozvoj cezhraničnej infraštruktúry) a Opatrenia 1.1 (Technická a komunikačná infraštruktúra) úspešné dva projekty. Prvým je Spracovanie územnej prognózy a štúdie uskutočniteľnosti mikroregiónu Biele kamene. Druhý projekt bol zameraný na modernizáciu cesty č. III/558027 Ulič – Uličské Krivé – Zboj.

V rámci Opatrenia 1.2 (Infraštruktúra životného prostredia) sú pre región Sninu významné projekty Spoločenstva obcí mikroregiónu Uličská dolina – SOMUD s názvami Preventíva pred katastrofami v oblasti medzinárodnej biosférickej rezervácie Východné Karpaty a Preventíva pred živelnými pohromami v NP Poloniny a CHKO Vihorlat.

Cieľom Priority 2 (Socio – ekonomický rozvoj) bolo podporovať poľsko – slovenskú partnerskú spoluprácu pre udržateľný socio – ekonomický, environmentálny a kultúrny rozvoj poľsko – slovenského prihraničného regiónu. Opatrenia 2.3 (Podpora miestnych iniciatív, Fond mikroprojektov) využila obec Kolonica, ktorá vypracovala projekt Ľudia Poloninám – Poloniny ľuďom.

Pol života na vidieku je projekt, ktorý bol schválený v rámci druhého grantu Nórskeho finančného mechanizmu. Žiadosť podala miestna akčná skupina Poloniny (združuje 31 obcí Ublianskej, Uličskej a Pčolinskej doliny). Cieľom projektu bolo aby sa zlepšila spolupráca s ukrajinským partnerom, aby miestni obyvatelia zmenili svoje nevýhody na výhody a aby sa minimalizoval zlý vplyv schengenskej hranice na život obyvateľstva v regióne. Projekt môže prispieť k zlepšeniu fungovania spoločného života v regióne s tým, že by sa vytvorili tri kancelárie, ktoré by zabezpečovali fungovanie miestnej akčnej skupiny Poloniny. Tvorili by sa nové možnosti podnikania, zakladali by sa sociálne podniky, ubytovanie v súkromí a posilnil by sa aj miestny a regionálny patriotizmus.

4. ODPORÚČANIA NA ZLEPŠENIE CEZHraničnej SPOLUPRÁCE

Aj keď sú vyššie spomenuté regióny sociálne a ekonomicky marginalizované a nachádzajú sa v periférnych územiach ich lokalizácia im umožňuje vyžitie programov cezhraničnej spolupráce, keďže sú v úplnej blízkosti hraníc s Poľskom a Ukrajinou. Sú teda oprávnenými oblasťami na získanie príspevkov zo štrukturálnych fondov. Program INTERREG III dáva možnosť realizovať projekty len v tých regiónoch, ktoré sú v bezprostrednej blízkosti prihraničnej oblasti.

V programe INTERREG III A na roky 2007 – 2013 bude uplatňovaný princíp vedúceho partnera, ktorý prinesie výhody obom partnerom. Vedúci partner bude jeden z partnerov a finančné prostriedky sa budú musieť použiť u oboch partnerov a nielen u jedného.

To, že Slovensko vstúpilo do EÚ neprinieslo regiónom len finančné prostriedky, ale aj veľa informácií a skúseností od partnerov o riešení problémov, ktoré sú spoločné na oboch stranách hraníc. Z doterajších skúseností pri realizácii projektov cezhraničnej spolupráce vyplynula nutnosť:

- aby boli projekty úspešne realizované je veľmi dôležitý stály kontakt partnerov, ktorý umožňuje sledovanie postupu projektov a riešenie problémov;
- vyhýbať sa chybám pri príprave dokumentácie a žiadosti o schválenie projektu;
- priebežné vyhodnocovanie realizácie projektu;
- dávať veľký pozor pri definovaní cezhraničného efektu projektu, ktorý je veľmi dôležitým kritériom pri schválení projektu;
- zvýšenie prípravy obyvateľov pri písaní projektov, vrátane vytvorenia centier a kancelárií pre cezhraničnú spoluprácu, kde sa vytvoria podmienky pre lepšiu komunikáciu a spoluprácu v rámci regiónu.

Veľkou príležitosťou je tiež využitie sieťových projektov v programe poľsko – slovenskej cezhraničnej spolupráce. Pri sieťových projektoch sa môžu spojiť traja alebo aj viacerí partneri z oboch strán hraníc. Projekty a ich efekty nebudú tak veľmi ohraničené, obmedzené a budú pôsobiť nielen na lokálnej, ale aj regionálnej úrovni. Sieťové projekty môžu priniesť ľahší prístup k finančným prostriedkom EÚ a väčšiu motiváciu k riešeniu širších problémov.

Základná skupina úloh, ktorá sa týka partnerov na poľsko – slovenskej alebo ukrajinsko – slovenskej strane, spočíva v zlepšení dostupnosti prihraničného územia jednak pre miestnych obyvateľov (priechodnosť hranice) a jednak pre vonkajších aktérov (investície, turisti a pod.) a zvýšení „cezhraničnej“ informovanosti o druhej strane hranice. Mnohí ukrajinskí obchodní partneri a záujemcovia v snahe dostať sa na konferencie, ktoré sa konali na Slovensku nezískali víza, čo malo nepriaznivý dopad na počet uzatvorených kontraktov a realizovaných obchodov. Je potrebné aby vznikali zväzky, ktoré budú môcť zdôvodňovať prijímanie spoločných cieľov v tejto oblasti.

V súlade s potrebami rozvoja regiónov a v súvislosti s perspektívou vytvárania nových pracovných príležitostí je potrebné zabezpečiť a ďalej rozvíjať podporu malého a stredného podnikania v oblasti regionálnej výroby a poskytovania služieb a ich cezhraničnú obchodnú spoluprácu. Plánovaním ďalších workshopov a konferencií zabezpečiť stály prílev informácií o úspechoch už realizovaných obchodných partnerstiev a taktiež o začínajúcich podnikateľoch.

Rozvoju cestovného ruchu by pomohla propagačná publikácia a kultúrne podujatia, ktoré by zlepšili kontakty medzi obyvateľmi pohraničných oblastí.

ZÁVER

Je viacero možností pre rozvoj spomínaných regiónov prostredníctvom cezhraničnej spolupráce s okolitými regiónmi Poľska alebo na Ukrajine. Zaoberali sme sa najmä možnosťami, výhodami a programami, ktoré cezhraničná spolupráca pre rozvoj a zlepšenie života v regióne ponúkajú. Prostredníctvom kvalitne spracovaných a úspešne realizovaných projektov cezhraničnej spolupráce môžu zviditeľniť svoje kultúrne, prírodné a historické bohatstvo. Pre rozvoj podnikania by sa mohol vytvoriť systém hospodárskej výmeny medzi partnermi. Takúto možnosť by mohli využiť spomínané regióny a to Michalovce s Ukrajinou, región Svidník s Poľskom a región Snina s Poľskom a Ukrajinou, pričom táto spolupráca môže prispieť k sociálno-ekonomickému rozvoju regiónov. Aby spoločná cezhraničná stratégia bola efektívna javí sa ako dôležité zosieťovanie partnerských subjektov pomocou sieťových projektov, ktoré by spájali viac ako dvoch partnerov a umožňovali tak riešenie rozsiahlejších problémov

LITERATÚRA

1. MARHULÍKOVÁ, O. a kol.: *Inštitucionálne aspekty cezhraničnej spolupráce v Slovenskej republike*. Bratislava : Rada Európy, odbor miestnej demokracie a cezhraničnej spolupráce, 2005, 182 s. ISBN 80-89051-06-5
2. Program cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2007-2013
3. Regionálna politika Európskej únie. Bratislava : Delegácia Európskej komisie v Slovenskej republike, 2002, 34 s. ISBN 80-89102-01-8
4. SLANINOVÁ, P. - BOBENIČ, V. - SEŇOVÁ, A.: Vplyv zahraničných investícií na zvyšovanie konkurencieschopnosti regiónov. In: Národná a regionálna ekonomika 7 : 1.-3. Október 2008, Učebno-výcvikové zariadenie TU Herľany : Zborník príspevkov z konferencie. Košice : EkF TU, 2008. s. 811-818. ISBN 978-80-553-0084-9
5. Slovensko – Ukrajina, sprievodca regiónmi a podnikateľským prostredím. 2006, Košice : KRK SOPK
6. Interné materiály mesta Snina a ÚPSVaR Snina
7. Interné materiály obce Kolonica
8. Interné materiály mesta Svidník
9. Interné materiály mesta Michalovce a ÚPSVaR Michalovce

INFORMÁCIE O AUTOROCH

Ing. Rozália Pétrová, CSc.
Katedra ekonómie
Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach
Ekonomická univerzita v Bratislave
Tajovského 13, 041 30 Košice
Slovensko
Tel.: +0421(0)55 / 622 19 55 - 258
Fax.: + 0421(0)55 / 623 06 20
E-mail: rozalia.petrova@euke.sk

Ing. Andrea Seňová, PhD.
Ústav podnikania a managementu
Fakulta baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií
Technická univerzita v Košiciach
Park Komenského 19, 040 01 Košice
Slovensko
Tel.: +0421(0)55 / 602 2983
E-mail: andrea.senova@tuke.sk